

Література

1. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. 5-е вид. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гаврищенко В.М., 2015. 912 с.
2. Земляк В. Лебедина згряя. Зелені Млини : романи. Х. : Фоліо, 2013. 651 с.
3. Міфопоетична система роману Василя Земляка «Лебедина згряя». URL: <http://ff.udpu.org.ua/wp-content/uploads/Mif-96.pdf>.
4. Кобилко Н.А. Образ-символи в діалогії В. Земляка «Лебедина згряя» та «Зелені Млини». *Українська література в загальноєвропейському контексті*: зб. наук. праць. 2018. № 1. С. 119–121.

Корицька Г.Р.

*кандидатка філологічних наук,
завідувачка кафедри філософії та суспільно-
гуманітарних дисциплін Комунального закладу
«Запорізький обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти» Запорізької обласної ради*

Нюкало О.В., Грицан Г.Л., Дурягіна О.О.

*учителі української мови та літератури, учениця Бердянської
спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №16 з поглибленим
вивченням іноземних мов Бердянської міської ради
Запорізької області*

**ЛІТЕРАТУРНІ ЕСТЕТИЧНІ ДОМІНАНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК ПІДґРУНТЯ ОБРАЗОТВОРЧОСТІ
В МАЛІЙ ПРОЗІ Г. ГУЗОВСЬКОЇ-КОРИЦЬКОЇ**

Анотація. Актуальність наукового дослідження зумовлена тим, що творчість Г. Гузовської-Корицької на сьогодні є малодосліджена. Оповідання «Калинове намисто жіночої долі» вирізняється національною специфікою, самобутністю, широтою мислення, глибиною окреслених проблем, мовним багатством.

Ключові слова: національна ідентичність, художні домінанти, мала проза, «Калинове намисто жіночої долі».

Korytska H., Nyukalo O., Hrytsan H., Duryagina O. Literary and aesthetic dominants of national identity as the foundation of imaginary creativity in the short prose of H. Guzovska-Korytska. The relevance of scientific research is determined by the fact that aspects of the work of H. Guzovska-Korytska are currently poorly researched. The collection of short stories «Viburnum necklace of female destiny» is distinguished by its national specificity, originality, breadth of thinking, depth of outlined problems, linguistic richness.

Key words: national identity, artistic dominants, small prose, «Viburnum necklace of female destiny».

У процесі життєдіяльності кожна людина самовизначається щодо різних суспільних форм: родини, товариства, місця проживання, мови, держави, етносу тощо. Особливого значення у зв'язку із цим набуває національна ідентифікація, що виявляється в ототожненні індивіда з певною спільнотою, властивими їй символікою, моральними цінностями, культурою, територією, історією.

Розрізняють національну та етнічну ідентичність. Остання є відносно стабільною й визначається походженням індивідів, належністю до певної спільноти. Національна ж пов'язана з історичними, економічними, політичними та соціальними чинниками, тому є ситуативною й може зазнавати змін.

Сьогодні особливо важливим є питання збереження саме національної ідентичності для подолання кризи бездуховності сучасників, зокрема підлітків. Така ситуація в країні може бути пояснена тривалим періодом української бездержавності, мовно-культурною асиміляцією. Це й обумовлює наявність проблем національної ідентичності, які потребують нагального розв'язання. Сьогодні доводиться констатувати втрату українським народом власної духовної цілісності, апатію, зниження національної самосвідомості.

Сучасному українцю необхідне усвідомлення важливості суспільних змін, зміцнення в думці, що його країна повинна жити інакше, а він має бути не споживачем, а творцем власної історії та культури, поборником усього кращого, що створене народом. У зв'язку із цим посилюється роль митців слова у формуванні засобами літератури національної ідентичності. Творчий доробок сучасних

письменників доводить, що вітчизняна література має неоціненний потенціал для національно-патріотичного виховання, виконує націєзахисну функцію.

На часі книги, що мають націєтворчий характер. Одна з таких – збірка оповідань, новел запорізької письменниці Г. Гузовської-Корицької «Калинове намисто жіночої долі». Це життєві історії, які спонукають читачів до усвідомлення власного «Я» в суспільстві, сприяють вихованню відповідального, щирого, небайдужого українця. За словами письменниці, «книга «Калинове намисто жіночої долі» – це філософське осмислення долі української жінки крізь призму моралі, взаємин...» [1, с. 2].

Питанню вивчення основ національної ідентичності приділяли увагу філософи (В. Малахов, Н. Яковенко), культурологи (К. Бейкер), соціологи (П. Бурк). Усе частіше з'являються розвідки, що актуалізують поняття національної ідентичності в різних варіаціях дискурсу. Це обумовлено антропоцентричним напрямком досліджень. До вивчення категорії ідентичності детально або опосередковано зверталися такі вчені, як О. Вертій, С. Квіт, Г. Клочек, Т. Урись, Н. Шуило та інші.

Сучасні науковці розуміють ідентичність як «психологічне уявлення людини про своє «Я», що відзначається суб'єктивним почуттям індивідуальної самототожності й цілісності, співвіднесенням людини з тими чи іншими типологічними категоріями» [2, с. 304]. Саме завдяки мові індивід опановує спільні знання, приєднуючись до національної свідомості та виробляючи основи самоідентичності.

На думку Є. Четвертака, категорія ідентичності сьогодні виступає індикатором «свого» на протигагу «чужому» та є результатом усвідомлення людиною приналежності до певної групи, що дозволяє їй визначити своє місце у соціокультурному просторі» [2, с. 304].

Наукові висновки щодо поняття ідентичності пов'язані з відображенням проблем збереження та розвитку нації в літературному просторі. Основними питаннями, які розглядаються вченими, є такі: засади формування української ідентичності, ключові складники (маркери), через які вона знаходить вираження. Важливість вивчення цих аспектів зумовлена тим, що письменник виступає виразником

національного духу. Від його типу мислення залежить ступінь утілення національної ідеї в текстопросторі.

Серед дослідників немає одностайної думки щодо визначення поняття *ключові складники* (маркери) *ідентичності*. Це пояснюється впливом багатьох чинників. Так науковець М. Степико зазначає, що національна ідентичність актуалізується через певні структурні елементи, які зумовлені реалізацією власних авторських думок у контексті національних і «виражається текстуально як на змістовому, так і на формальному рівнях художнього твору» [5, с. 178]. Цю думку поділяє й дослідниця Т. Урись, яка вважає, що на змістовому рівні національна ідентичність виявляється в мотивах (передача думок та почуттів автора) та образі ліричного героя – авторського «Я» (ідентифікація з нацією), а на формальному рівні – у національних образах, символах, архетипах, топонімах [7, с. 6].

Послуговуючись висновками науковців, в роботі будемо використовувати поняття *маркер* або *ключові складники*. Водночас вважаємо доцільним уживати для окреслення цих понять термін *провідні художні домінанти*, що вмотивовуємо специфікою прозового літературного твору, його естетичними засадами.

Оскільки дослідниця Т. Урись робила акцент на аналізі поетичного твору, то виділяла такі змістові аспекти національної ідентичності, як мотив та образ ліричного героя (авторське «Я»). У нашій роботі вважаємо за необхідне розглядати на змістовому рівні епічного тексту дещо видозмінені художні домінанти, зокрема проблематику творів та ключові образи, відповідно до жанрово-стильових особливостей досліджуваних творів.

Звертаємо увагу на те, що процес самоідентифікації особистості українця пов'язаний з етнічною пам'яттю, фольклорною традицією, слов'янською міфологією, тому вважаємо за необхідне до виділених Т. Урись критеріїв вияву національної ідентичності на формальному рівні додати такі: стереотипні уявлення про українців; звичаї, традиції народу; семантичні поля роду, статі, віку; імена людей.

Етнічні стереотипи є інструментами передачі від покоління до покоління соціального та морального досвіду етносу, включаючи правила поведінки, ритуали, норми, цінності. Система етнічних стереотипів відображає певні моделі поведінки, притаманні індивіду,

механізми дії, які базуються на тому, як жили й чинили предки. Такі уявлення не завжди об'єктивно відбивають дійсність і часто залежать від суб'єктивного ставлення того, хто висловлює власну думку.

У творах Г. Гузовської-Корицької яскраво відбито особливості менталітету українців. Письменниця кожним твором наголошує на тому, що витoki виховання, культури, взаємоповаги й самоповаги, патріотизму йдуть із сім'ї, плекаються нею. Теплоta родинних взаємин виявляється на різних рівнях.

Запорукою сімейного щастя, за авторкою є:

– *міцність родинних зв'язків* («Воно надійно поселилося в родині Дубовецьких, настояне на випробуваннях примхливої долі вже більше двадцяти років» [1, с. 20], «Як я люблю, коли всі додому збігаються», – промовила Ярина» [1, с. 23], «О скільки радості прибуло!» – приказувала Ярина, пригортаючи племінницю») [1, с. 25];

– *повага до жінки-берегині домашнього вогнища* («Любомир, притримуючи правицею іншу половину трави, лівою міцно стискував руку дружини» [1, с. 23], «Гендітна, випещена батьками й викохана чоловіком, вона літала на крилах щасливої жіночності») [1, с. 38];

– *шанобливе ставлення до батьків* («Із задуми вивів дотик рук сина, який ніжно накинув на плечі шерстяне покривало») [1, с. 41];

– *жертвна любов до дітей* («І вже разом ждали батька, який обережно, щоб не сполохати сон пестунки, як найдорожчий скарб брав на руки, заносив у квартиру та клав у ліжечко» [1, с. 46], «Її діти ні в чому не мають відмови. Все для них») [1, с. 95];

– *чоловічий обов'язок – захищати рідних* («Залишивши клініку мрії, яку піднімав із камінця, батько пішов на Донбас повертати до життя тих, хто рятував її спокій») [1, с. 62].

Автопортрет українця, змальованого письменницею, виявляється в типізації таких рис, як-от:

– *віра в Бога, сподівання на його підтримку, вдячність за все* («Уже третій рік, як випрошує в Бога повернення онука з війни» [1, с. 4], «Гарну дружину Бог післав» [1, с. 30], «Однак після заміжжя ловила вимріяні миті материнства, життєрадості. Дякувала Богу за все» [1, с. 38], «Вимолю в Бога твоє одужання») [1, с. 63];

– *підтримка, небайдужість, співчутливість, повага до людей* («Вони зрослися людськістю. Чужі стали рідними» [1, с. 4], «На землі

очима тривоги зирнули на лікарку розсипані пігулки. За мить викликала швидку. Назвалася онукою й відправилася в лікарню») [1, с. 9];

– *любов до природи* («Назар, піджартовуючи, висаджував колесо на дерево, тим самим допомагав майструвати гніздо птахам, які прибилися на подвір'я») [1, с. 3];

– *благодійність, щедрість, підтримка хворих* («Ярина пригадала, як брали участь у благодійному ярмарку в Детройті, організованому українською діаспорою на підтримку поранених бійців АТО» [1, с. 26], «Коли Тарасика напівживого привезли в госпіталь, за нього боролися всі: від хірургів до волонтерів») [1, с. 31];

– *упереджене ставлення до чужини* («Єдине, що тяжіло роками, – це рідні. Батьки вже давно простили їй втечу» [1, с. 95], «За десять років по заробітках загубила й дітей, і здоров'я. Повиростали й повилітали у світ. Шкода, бо вивчилися, позакінчували університети. Не знайшли себе на рідній землі») [1, с. 104];

– *гостинність* («Стіл, накритий святковістю, за пів години вже ряснів домашніми смаколиками») [1, с. 11];

– *образність і щирість мовлення*, яке насичене емоційно-зabarвленими словами, перифразами, символічними зооморфними лексемами (*горличко, ластівочко, мій соловейко, конопате щастя, голубко, мій соколику*) [1].

Вочевидь, авторка у творах приділяє значну увагу відтворенню стереотипних уявлень про співвітчизників, її персонажі здебільшого добрі, щирі, чуйні, набожні, віддані. Образ українця, створений письменницею, можна схарактеризувати як позитивний у цілому, завдяки чому в уяві читача підсвідомо формується неупереджене ставлення до представників свого народу.

Невід'ємною складовою повсякдення українця є звичаї та традиції, які мають велике значення для збереження самоідентифікації, нерозривного зв'язку поколінь, формування національного світогляду, а відтак і виховання національної свідомості. У книжці «Калинове намисто жіночої долі» Г. Гузовської-Корицької репрезентовані як традиційні національні звичаї, так і родинні, які підкреслюють самотність кожної сім'ї. Герої творів письменниці не цураються коренів, ненав'язливо виховуючи молоде покоління на зразках народної мудрості та на власному прикладі.

Так героїня твору «Лялькарка» Ярина долучає до створення оберегів усіх членів родини, передаючи знання й досвід, набутий у цьому ремеслі дітям, онукам, рідні. Для виготовлення ляльок організовує щорічну *толоку*. Гуртова робота не лише дає свої результати, а й об'єднує навколо спільної справи, привчає діяти в колективі, розвиває вміння спілкуватися, виховує естетику, працелюбність, поцінування традицій («Як тільки перша лялька-оберіг була готова, обдивлялися, радилися») [1, с. 25]. Для виготовлення ляльок-оберегів травники мали враховувати символіку рослин, дбайливо добирали м'яту, полин, лепеху, любисток. Останній має приємний міцний аромат, тож, за повір'ям, має пробуджувати кохання. Саме з цією квіткою пов'язаний згаданий у творі «Журавка» ритуал купання в любистку, аби дитина зазнала щастя в любові, у майбутньому жила в родинній злагоді («Згадував, як Назар посадив у городчику [любисток], коли народилася бажана, щоб хлопці любили», «Купана в любистку», – милувався чоловік, коли вона підросла») [1, с. 40].

Сімейні традиції, змальовані у творах авторки, свідчать про злагодженість у родинях героїв. Вони допомагають їм відчутти себе частиною чогось великого, особистісного, усвідомити власну приналежність не лише до сім'ї, а й до роду, національної культури, збагнути свою важливість, затребуваність.

Українці не любили загадувати наперед, ділитися з іншими планами на майбутнє, тому й у родині Ковальчуків було заведено так: «поки не буде напевно, – мовчати, щоб не сполохати вдачу» [1, с. 49].

В основі традицій українців – сімейні цінності. Любов до дітей, намагання створити навколо малечі атмосферу чарівності, у багатьох родинях знайшла відбиток у звичаї передавати гостинці від тваринок, здебільшого зайців. (*«І як було не раз, присяде біля доні, пригорне міцно-міцно, обцілує, дістане із сумки гостинець від зайчика й поведе в казковий світ»*) [1, с. 46]. А коли дитина піростала, особливої ваги набували материнські настанови (*«Вона бережно розстеляла по підлозі [лепеху], приказуючи; «Лепеху в хату, нечисть із хати». Робила так, як колись повчала мати»*) [1, с. 25].

Любов до книги хоч і не така поширена в українських сільських сім'ях, але її наявність свідчить про рівень духовності родини. Тож не дивним є шанобливе ставлення до книги, змальоване авторкою у творі

«Ясик»: «Традицію книгочитання запровадив дідусь Микола, який опановував грамоту самотужки, бо війна вкрала і юність, і здоров'я») [1, с. 59]. Читачу цікаво буде дізнатися, що, повернувшись калікою з Праги, він «привіз із собою «Енеїду», яку знайшов на одному з горищ...» [1, с. 60]. У родині Задорожніх «найбільше книгочитанням дорожили, коли збиралися всі за столом, коли з'їжджалися діти з навчання, коли батько не мав операцій» [1, с. 60].

Українці завжди шанували людей праці, поважно ставилися до землі, хліба й людей, що його вирощують. Не цуралися сільськогосподарських професій, передавали їх від покоління до покоління. Так, Ярина, яку в селі доброзичливо називали фермеркою, пішла по батьківських стопах – «здобула бажану агрономічну освіту, продовжила хліборобську династію» [1, с. 38], а в родині Запорожців продовжують лікарську справу, із покоління в покоління передаючи прагнення служити людям: «Дядько Іван та батько Сергій допомагають дідусеві в клініці») [1, с. 65].

У творі «Зозуля» згадано й давній народний звичай засилати старостів («А ти старостів на м'ясниці засилай!» – безцеремонно напрошувалася на заміжжя дівчина) [1, с. 97]. Знайшло відбиття в оповідках і така традиція: «Ватага колядників щедро посівала різдвяними побажаннями» [1, с. 96].

Звертаємо увагу й на вірування українців, описані у творах, пов'язані з фольклором та міфологічними уявленнями пращурів. Відомо, що українці здавна наділяли лелеку надзвичайними властивостями, сприймаючи його як символ добра, «Божої птиці», яка приносить із вирію душі новонароджених дітей [1, с. 49]. Уводячи в канву твору образ лелеки-бузька, авторка підкреслює невмирущість світогляду, пам'ять, що передається на генному рівні. Так, у творі «Журавка» розповідається про те, що син головної героїні дуже хотів мати сестричку. Ярина згадує: «Синочок, почувши, що дітей приносять бузьки, споглядаючи за їхнім летом, услід їм доганяв словами: «Бузьку-бузьку, принеси Маруську!» [1, с. 38]. Віра в магію замовляння допомагають героєві.

Літнє покоління намагається передати досвід юному, навчаючи прикмет, що мають міфологічне підґрунтя. Здавна в народі вірили, що русалки можуть нашкодити людям, полюють за парубками, заманюючи

їх у воду, не мають душі. Тому необхідно дотримуватися прикмет, пов'язаних із цими міфічними істотами. Авторка змальовує місцевість, де пройшла її молодість, відбулося формування світогляду. У творі «Романа» згадує прикмету, пов'язану з демонологічними створіннями та відомим народним святом: «Казала ж бабуся, що на Купайла купаються тільки русалки») [1, с. 81]. Проте героїня не дослуховується порад, «полізла у воду» і ледь не потонула. Урятувалася лише завдяки тому, що Павло, ризикуючи власним життям, вирвав «її з рук водяних німф». Ця ситуація, змальована авторкою, має моралізаторську основу й підкреслює, що нехтування порадами й недооцінювання народної звичаєвої мудрості може призвести до небажаних наслідків.

Важливим засобом національної ідентифікації або самоідентифікації є *семантичні категорії «спорідненості», «статі» й «віку»*. Вони яскраво представлені у творах Г. Гузовської-Корицької.

Найбільш повно репрезентована *категорія «спорідненості»*. У центрі її лексеми *мати, чоловік, дружина, дочка, син, онука, онук, діти, брат, сестра, батьки, тітка, племінник, бабуся, дідусь, прадід, правнуки*. Прикметним є те, що, використовуючи їх, авторка послуговується синонімічними рядами, які підкреслюють прихильне ставлення членів родини один до одного.

Наприклад, багатство синонімії простежуємо у використанні лексеми «мама»: «Інакше і бути не може. *Матері* за дітей» [1, с. 13], «обняла *найріднішу*» [1, с. 15], «Я обіймаю свою *матусю*, але без сліз» [1, с. 15], «Краще б із рідною *матінкою* поділилася» [1, с. 21], «Ясно куди, до *матусеньки!*» [1, с. 22], «я знайшов *матусю-чарівницю*» [1, с. 49]. Реалізовані можливості словотвору надають образам ліризму, емоційності, щирості.

Прихильне ставлення до членів родини простежується у творах у варіаціях емоційно-забарвлених лексем. Так, батька лагідно кличуть татусем, бабусю – бабунею, сина – журавликом, а чоловіка – журавлем. Наведені лексеми мають символічне значення, сягають глибин фольклору. Говорячи в цілому про сім'ю, герої часто послуговуються присвійними займенниками-перифразами, які надають сказаному інтимного звучання: «*мої* зрозуміють, підтримають» [1, с. 13], «глянула на світлини *своїх*» [1, с. 36].

Далека периферія родинних зв'язків у категорії «спорідненості»

представлена менш широко й знайшла відбиття в таких лексемах: сваха, зять, кум, невістка («Чорним днем пройшовся по щасливій лютий, коли трагічно загинули зять і донька» [1, с. 82], «Вона ж ваша сваха» [1, с. 75]).

Оригінальними є лексеми на позначення категорії «віку». Особливо виразними є, ті, що змальовують молоде покоління: «не йняла віри, слухаючи юнака» [1, с. 6], «Як там мої хлопчики? Я повинна бути з ними. З безвусими, але безстрашними» [1, с. 13], «двійко малолітніх дітей» [1, с. 14], «ухопила в обійми малого» [1, с. 14], «дають раду власним малюкам» [1, с. 15], «А де мізинчик?» [1, с. 22], «коли малечі з Тернополя допомогу від дітей Канади передавали» [1, с. 4]. А замість традиційних слів *старець*, *дід*, письменниця послуговується метафоричними зворотами, іноді вибудовує оригінальні *авторські новотвори-евфемізми*, досягаючи високого рівня емоційності, душевності: «батьки вже в поважному віці» [1, с. 8], «життєве надвечір'я...давалося знаки» [1, с. 4], «мене роки додола гнуть» [1, с. 68], «статний чоловік», «батьки-пенсіонери» [1, с. 70], «немолоді батьки» [1, с. 74].

Семантичним центром категорії «статі» виступають лексеми «чоловік» і «жінка», навколо яких вибудовуються семантичні ланцюжки, представлені словами «хлопець», «хлоп'я», «хлопчик», «дівчинка», «дівча» («Хлоп'я, кумедно крутнувшись на одній нозі, вигукнуло: «Ура!» [1, с. 49], «Старші порозліталися по світах, а дівчина залишилася біля батька» [1, с. 3]. Репрезентуючи означену категорію, авторка активно послуговується перифразами, в основі яких зовнішні ознаки: «стояв змужнілий красень» [1, с. 5], «Красуне, чи не підкажеш, де зараз бабуня Василина?» [1, с. 11], «Ясику, ти моє найулюбленіше конопате щастя» [1, с. 61].

Категорії «статі», «спорідненості» та «віку» іноді перетинаються. І тоді в уяві читача зринають яскраві образи героїв, майстерно виписаних авторкою. У них вчувається прихильне ставлення письменниці, вони викликають позитивні емоції: «А довгих сім років увесь колектив терпів норів хлопця» [1, с. 5], «Марієчко, дитиночко, прости мене стару» [1, с. 75].

«Тримайся, сину! Тобі ще стільки треба зробити...» – так подумки звертається героїня твору до незнайомого молодого бійця, який у

критичній ситуації (події на Сході) стає для неї рідним [1, с. 3].

Існує чимало понять, явищ і образів, які ми не можемо пояснити в силу своєї прагматичності і які сприймаємо на інтуїтивному рівні. Вони мають узагальнений характер. Ідеться про архетипи – первинні природні образи, «вроджені психічні структури, які, на думку психолога К.-Г. Юнга, зосереджені в глибинах «колективного несвідомого», які закладають підвалини як специфічно-національної, так і загальнолюдської символіки» [3, с. 65].

Науковець Т. Урись пропонує розглядати архетипи, наявні в сучасній українській літературі, як підґрунтя «художнього вираження модусу національної ідентичності» [6, с. 97]. Архетипні образи, виступаючи виразником ментальних рис народу, опосередковано поєднані з культурою кожної нації. На цьому наголошує Процик І., зазначаючи, що «архетип має нашарування етнічних рис культури певного народу»

Прозові твори Г. Гузовської-Корицької пройняті глибокими почуттями любові до Батьківщини, її традицій, природи рідного краю. Українська ментальність, широко і яскраво репрезентована в них, утілюється авторкою в архетипах *Роду*, *Дому*, *Матері* й ілюструється архетипними образами.

Важливість розгляду *Архетипу Роду* зумовлена тим, що він пов'язаний з культом предків, з давніми витоками світогляду народу. Ключовими образами, через які представлено цей архетип, є родина, рідні, що стали основою для таких спільнокореневих слів, як родовідний, родинний. Письменниця додає до них широке розмаїття вагомих слів-асоціацій, пов'язаних із сім'єю, які охоплюють життя в усіх його вимірах:

– *родина, сім'я* («Родина, діти, танець громадські ініціативи – ось, що тримає мене в житті» [1, с. 30], «Півстолітній годинник життя родини Ковальчуків розміреним циферблатом наближався до золотих років, які збігли водою») [1, с. 50];

– *родовідна теплінь* («Я вже й не сподівалася відчутти родовідну теплінь») [1, с. 6];

– *родовідний скарб* («Переховувалися, забираючи найдорожче – родовідний скарб[«Енеїду»]») [1, с. 60];

– *родовідна пам'ять* («Радощів було більше, бо на землі, яка до

сьомого коліна береже родовідну пам'ять, вкоренилася віра, надія й любов») [1, с. 27];

– *родовідна зрада* («Не встиг побачитися з братом-перевертнем віч-на-віч, покарати за родовідну зраду») [1, с. 38];

– *родинні таємниці* («Він кинувся за скрипкою, яка в батьківському будинку мала почесне місце й берегла родинні таємниці») [1, с. 46];

– *родинний спомин* («Тільки тепер учителька помітила родинне деревце, яке вичікувало свого місця в родинному спомині») [1, с. 7];

– *родинна радість* («Світлини випромінювали родинну радість» [1, с. 61], «За родинною радістю спостерігала журавка») [1, с. 40].

Із теплотою та ніжністю авторка змальовує взаємини героїв творів, ніби милуючись, зачаровуючись довгоочікуваними миттями сімейних зустрічей: «Незважаючи на ливень, до батьків нісся Юрій-Юрчик, який, як і п'ятдесят років тому, вигравав щастям від того, що знайшов матусю. По-молодецьки перестрибнув через калюжі, він влетів в альтанку й обіймами накритив батьків. То було щастя, заради якого варто долати чималу відстань» [1, с. 50].

Унаслідок міцних стосунків у сім'ях героїв започатковувалися різні родинні традиції: «в кого день народин, той ділиться прожитим роком» [1, с. 41], «У сім'ї Задорожних читали всі. Оксана змалку пам'ятає, як збиралися в альтанці, як пахло кавою, шоколадом, бабусиними пиріжками й жасмином») [1, с. 59]. Найкращі моменти з життя сімей закарбовувалися в родинних альбомах. Героїня твору «Зозуля» побожно ставилася до такої реліквії: «зняла з полиці найдорожчий скарб, що берегла роками, як зіницю ока. В альбомі, дбайливо оздобленому власними руками, містилися світлини дітей та батьків». [1, с. 96]. Любили часто гортати сторінки сімейного альбому, наприклад, і в родині фермерки Ярини («Лялькарка»), улаштовуючи «такий собі світлинорелакс» (*авторський новотвір*) [1, с. 41].

Сьогоднішні події в Україні змушують розширити межі поняття «родина», переосмислити його. В екстремальній ситуації, коли бійці плече до плеча сидять годинами в окопах, ціною власного життя готові захищати один одного, вони стають ближчими, ніж іноді рідні люди – однією сім'єю («Вона [Джейн] щиро радіє, дякує Богу за бойову родину, в якій бережуть пам'ять про тих, хто ціною власного життя

довів, що «зв'язківці не стрілятимуть останніми!») [1, с. 41].

Архетип Дому знаходить відображення у творах авторки в образах не лише хати, будинку, а й батьківщини, Вітчизни.

Найзатишнішим місцем у світі вважають герої батьківську хату, ніжно називаючи її родовідним гніздечком («Відтоді, як пішла на свій хліб, здебільшого у спогадах поверталася до родинного гніздечка» [1, с. 30], «Тепер із надією виглядає з далеких доріг дітей, які випурхнули з родинного гнізда в самостійний життєвий політ») [1, с. 37].

Образ рідної хати як архетип Дому знаходить конкретизацію через називання частини житла чи всієї господи: «Ярина і Любомир підійшли до обійстя» [1, с. 24], «Ворота, ганок були замаєні гіллям берези, клена» [1, с. 24], «Поки я обійшов господарку, то вже й замаїти встигли» [1, с. 25].

Життєствердним пафосом сповнені рядки оповідок Г. Гузовської-Корицької, в яких виявляється ставлення героїв до рідного краю. Так, героїня твору «Лялькарка» Ярина з гордістю говорить про батьківщину: «Це моя земля з діда-прадіда. Це Софії Пшеничної доля. Тут житимуть діти й онуки» [1, с. 24].

Але, на жаль, не в усіх домівках панує радість, сільські хати в останні роки все частіше стають самотніми («Власне, бабуня Василина залишилася помирати у своїй хаті, а діти з онуками виїхали до столиці») [1, с. 9]. Розрив з батьківщиною стає нестерпною мукою для вимушених емігрантів, про що свідчать слова Таміли з однойменного твору: «Яка нелегка доля тих, хто покинув рідну землю, однак живе з Україною в серці» [1, с. 35].

Використання архетипу Дому як символу хуторянської України вмотивовуємо характерними для неї рослинними та тваринними образами, якими рясніють оповідки: «Ледь втоптана доріжка губилася у п'яних пахоцях чебрецю, м'яти, полину...» [1, с. 20], «Вона журавкою ходила по полю, милувалася зеленим килимом озимини» [1, с. 37].

У досліджуваних творах нами виявлена й значна кількість архетипних образів, що змальовують матір та її роль у житті людини. *Архетип Матері* пов'язаний з ідеєю оновлення, родючості, знаходить утілення в макрообразах у різних виявах: матері-землі, матері-природи, жінки як такої, яка з гідністю проходить всі етапи становлення: «Прожиті роки збагатили її мудрістю, вмінням бути дружиною,

матір'ю, бабусею» («Софійка») [1, с. 50].

Для жінки материнство завжди було божим даром, великою цінністю. Воно надихало її, наповнювало життя новим сенсом. Так героїня твору «Журавка» «після заміжжя ловила вимріяні миті материнства, життєрадості» [1, с. 38]. Дівчина Оксана вважала свою неньку найкращою подругою й порадицею, адже та постійно цікавилася доньчиним життям, завжди «ніжно пригортаючи дитину до себе» («Ясик»).

Авторка, яка сама є ненькою, достеменно знає, що материнська любов глибока, вічна. Тож щемливо змальовує почуття героїні оповідання «Лялькарка» Антоніни, що поховала сина, який загинув під Іловайськом, тяжко переживши втрату: «від неї зосталась лише тінь» [1, с. 23]. Односельці, особливо жінки, співчували їй, розуміючи: «Материнське серце тужитиме, поки сонце на небі» [1, с. 24].

Жорстоке сьогодення накладає відбиток на долі жінок, що спонукає письменників переосмислювати традиційне сприйняття образу матері. У творі «Джейн» Г. Гузовської-Корицької він виявляється в різних іпостасях: мати – сестра – учитель – побратим («...уже третій рік, як старший матрос Джейн, у береті кольору аквамарину, навчилася бути для одних мамою, для інших – побратимом, сестрою, вчителем») [1, с. 18].

Реалії життя внесли свої корективи й у тематику творів, спричинену таким явищем, як заробітчанство. Авторка переосмислює архетип Матері з огляду на ці обставини. Проблема заробітчанства широко висвітлена у творах, у яких змальовано складні долі жінок. Так, читач твору «Італійка» проймається почуттям співчуття до головної героїні Марії, якій не судилося «купатися в жіночому щасті», бо рано овдовіла. Матеріальні нестатки, прагнення поставити на ноги трьох дівчат змусили її поневірятися по закордонах. З болем згадує вона вже на схилі літ, як «роки марнувала, доглядаючи чужу матір, а свою залишила на трійко. Не зозуля, а покинула». Хоч сучасні засоби зв'язку й допомагали Марії спілкуватися з доньками, але «хіба може замінити ніжний материнський дотик до дитячої голівоньки металева слухавка?» На жаль, діти повторили долю матері: «По світах пішли. Віра живе в Італії, Надія в Португалії, а Люба... Повіялася за любов'ю

в Іспанію: ні слуху, ні духу» [1, с. 103]. Привертаючи увагу до проблеми заробітчанської долі, авторка намагається показати як нівелюється роль матері-виховательки, берегині родинного вогнища неблаганними умовами життя, наскільки важливий приклад неньки для правильного виховання дочки.

Архетип Слова представлений фрагментарно й розкривається через образи митців та їхні твори. Змальовуючи життя української діаспори в Канаді, авторка згадує письменника Юрія Липу, чийм іменем в Торонто названа школа української спадщини, розповідає про проведення для емігрантів концерту пам'яті Володимира Івасюка [1, с. 35].

Герої оповідок – люди щирі, добрі, освічені, ерудовані, обізнані з творами художньої літератури. «Люблю тебе, мій гіркий степе, / Солончаки та полини!» – згадала слова Бориса Мозолевського, українського археолога, поета, дослідника скіфської старовини, журналістка Леся, коли подорожувала степовим безмежжям («Джейн») [1, с. 17].

«Ой зозуле, зозуленько, / Нащо ти кувала, / Нащо ти їй довгі літа, / Сто літ накувала? – згадалося Шевченкове» головній героїні твору Ярині, як тільки вона почула кування птаха [1, с. 21]. Авторка, говорячи про життєві перипетії героїні, уплітає в канву твору думку з відомої поезії «Крила» Л. Костенко: «Усякого було тут. Дарма. Крилатим ґрунту не треба» («Лялька») [1, с. 24].

Герої творів наснажуються українським мелосом, улаштовують пісенні вечори: «На дійство збігалися всі домашні. Заключним акордом звучало «Співають, плачуть солов'ї» у виконанні батьків, друзів» [1, с. 44].

Отже, архетипні образи представлені досить широко. Це зумовлене тим, що вони відтворюють колективний досвід й особливості світогляду певного народу. Архетипи невіддільно пов'язані з оригінальністю авторського мислення, самобутнім світоглядом письменниці, яка прагне долучити до високого читачів, звертаючись до культурно-світоглядних традицій української нації. Унікальна місцевість, змальована у творах архетипними образами, є складовою загальної картини українського світу, національного Дому, у який залюблена авторка.

Українці справіку надавали великого значення символіці.

Привертає увагу насиченість образами-символами й збірка оповідань «Калинове намисто жіночої долі». Вони мають націєтворчу основу. Кожний читач сприймає підтекст творів авторки по-своєму, відкриваючи для себе свою Г. Гузовську-Корицьку. Велику роль у цьому відіграють образи-символи, що майстерно вплетені в канву текстопростору.

Символіка творів авторки невідривно пов'язана з усною народною творчістю, легендами, міфами.

Найяскравіше представлені образи, пов'язані з флорою рідного краю. Умотивовуємо це не лише глибокими знаннями народної символіки, а й місцем народження авторки, дитинством, проведенням серед розмаїтої української природи, а також сьогоденням письменниці, яка нині мешкає в степовому регіоні. Так, у творах згадані степові трави й квіти: ковила, чебрець, рута, петрові батоги, лепеха, кульбаба, барвінок, пасльон. Не обходить увагою авторка й рослини-обереги, якими традиційно прикрашали на Трійцю житло українці: м'ята, любисток, полин.

Рослинний світ репрезентований розмаїтими флористичними образами дерев і кущів: груша, дубочок, береза, клен, вишня, верба, бузок, шипшина, калина. Природа завдяки цим образам оживає, стає невід'ємною частиною життя самих героїв творів, надихає їх, наснажує енергією, навіює щемливі спогади, що цілком виправдано світоглядними традиціями українців, їхнім пантеїстичним сприйняттям довкілля. Так, «Калина була безмовним свідком радощів і печалей» [1, с. 37], «Стара верба стала свідком спокути Генріха, який випрошував прощення в Ярини за місяці мовчання» [1, с. 73].

Авторка вводить у тексти не лише наукові, а й народні рослинні назви: ясин, ясик, тройзілля, кукіль, ромен, рум'янок (народні назви ромашки). У заголовок твору «Романа» винесено дивне ім'я головної героїні – Романа. З ромашкою пов'язане її дитинство. Дівчина згадує, що її мати любила ромени, які росли й у саду, і в городі. Побожно до них ставилася, милувалася живими, зривала хіба що на чай. Саме чай з рум'янком – найкращі миті дитинства Романи. Образ ромашок супроводжує її протягом життя, навіть на сукні героїні символічно зображені ромени. Можливо, саме вони й привернули увагу Андрія під

час першої зустрічі з дівчиною. Для неї та її коханого «щастя пахне рум'янком» [1, с. 92]. І це не випадково, адже в родині Андрія теж любили ромашку. Парубок згадує: «У нас своя історія з рум'янком. Моя бабуся вірила в рум'янокопанацею. Всі болячки рятувала» [1, с. 90].

Оригінальне світобачення авторки, схильність до метафоризації мовлення позначилися на використанні флористичної народної назви волошка, яку письменниця майстерно вводить у метафору-асоціацію з кольором очей коханої героя («Він несміло доторкався вії, які нависали над волошковою задумою») [1, с. 14].

Згадуються у творах і бестіарні образи: журавля, зозулі (зигзиці), кози, чайки, бузька (лелеки), синички.

В оповіданні «Гувернантка» завдяки використанню образу лелеки проводиться сумна паралель між долею пташиної родини, яка очікувала на повернення годувальника, та головного героя, якого обставини змушують покинути рідний край: «Бузько у гніздо, а я із гнізда». Лелека для Дмитра – символ рідного дому, сімейного затишку [1, с. 53].

Образи на позначення об'єктів у творах авторки представлені обмежено. В основному це лексеми-назви предметів побуту (колиска, стільчик, верета, глечик, рядно, ваза-гільза), національного одягу, прикрас (сорочка, хустинка, вінок, коралі, спідниця). Наявні образи зумовлені прагненням утілити в слові вагомим для письменниці назви предметів, пов'язані з національним менталітетом, віруванням.

Релігійні та язичницькі символи в аналізованих оповідках поодинокі: релігійні свята Різдво та Трійця, образ церкви, русалки, ляльки-мотанки.

Отже, символічні образи, представлені у творах, вирізняються етнонаціональною специфікою, виступають основними критеріями, які підкреслюють національну ідентичність письменниці на текстуальному рівні. Це спонукає до висновку, що авторка позиціонує себе у світі українкою.

Дослідження мови творів засвідчило широке використання письменницею власне української лексики й авторських новотворів, що є вагомим критерієм національної ідентичності. У текстовому просторі малої прози Г. Корицької-Гузовської яскраво представлені фразеологізми,

етикетні словесні формули, які мають народне підґрунтя, є свідченням багатства мовлення, дотепності українців.

Проведене дослідження малої прози Г. Гузовської-Корицької за збіркою «Калинове намисто жіночої долі» щодо реалізації в ній художньо-естетичних домінант формування національної ідентичності підтверджує, що вони виражено й умотивовано реалізуються на всіх рівнях художнього тексту. Епічний доробок письменниці дає підстави позиціонувати авторку як свідому сучасну українку з активною світоглядною позицією, яка прагне пробудити в читача потребу діяти разом із героями, любити малу батьківщину, змінювати світ на краще й опосередковано сприяє формуванню позитивної громадянської позиції сучасників.

Література

1. Гузовська-Корицька Г. Калинове намисто жіночої долі. Запоріжжя : Дніпровський металург, 2020. 106 с.
2. Культурологія / ред В. М. Пічі. Львів : Магнолія плюс, 2005. 360 с.
3. Літературознавчий словник-довідник. К. : Академія, 2006. 752 с.
4. Процик І. Архетип і символ: проблеми визначення та взаємодії. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Серія: лінгвістика і літературознавство: міжвуз. зб. наук. ст. 2011. Вип. XXIV, Ч. 2. С. 368–377.
5. Степико М. Українська ідентичність: феномен і засади формування. Київ : НІСД, 2011. 336 с.
6. Урись Т. Архетип як естетична домінанта художнього вираження модусу національної ідентичності в сучасній українській поезії. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. 2016. Вип. 1. С. 96–100.
7. Урись Т. Ю. Модус національної ідентичності в сучасній українській поезії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.01.01 «українська література». Київ, 2017. 21 с.